

כפרונה תורני

אין לו כלל סיכוי רב להתגשם. ואם זה תנאי-בל-יעבור — הרי זה ימנע את המלחמה-הבלתי-נמנעת.

★ ★ ★

ב מי שאינו סבור כן, מוכרח לקחת בחשבון את מימד הזמן, שהוא מימד מכריע ביחסים היסטוריים. כמה שנים תעבורנה עד להקמת האיחוד הערבי הסוציאליסטי, אם יקום?

קשה לקבוע לוחייזמנים לתהליכים היסטוריים ריבים. אך אפשר לקבוע סדר-גודל וסדר-זמן. בסוגיה זו אין הזמן נמדד בחודשים, וגם לא בשנים. גם גדול האופטימיסטים שבמחנה הנאצרי אינו יכול להאמין כי איחוד כזה יתגשם בפחות מ-15 שנה. כלומר: אותה מלחמה בלתי-נמנעת תתרגש עלינו, לכל המוקדם, בשנת 1981.

★ ★ ★

בה ונקדיש קצת מחשבה לגורם הזמן בהיסטוריה. אפשר להשתמש לצורך זה שוב באותה בדיחה יהודית ארוכת-זקן, בדבר היהודי שהבטיח ללמד את סוסו של הפרוץ קרוא וכתוב תוך שנה. הוא הניח כי תוך שנה ימות הסוס, או הפרוץ, או הוא עצמו.

★ ★ ★

זוהי מחשבה פוליטית מובהקת. עד שנת 1981 ישנתה העולם ללא-הכר. ישנתה המרחב הערבי. תשתנה מדינת ישראל. ישנתו דרכי המלחמה. תשתנה הקהילה הבינלאומית. ישנתו כל הגורמים — המעשיים והנפשיים — הקובעים את מהלך הדברים.

ההיסטוריה מורכבת ממעשים — לא מ"מחשבות סופיות". אמנם, יש השובות גם למטרות סופיות — אולם רק במידה שהן משפיעות על מעשים אקטואליים. הדבר הקובע הוא המעשה של היום — לא הכוונה לגבי מחרתיים.

דעתו של גמאל עבד-אל-נאצר על מה שצריך לקרות בי שנת 1981 חשובה לאין שיעור פחות מאשר מעשיו ב-1966. ומעשים אלה אומרים: לא תהיה מלחמה בי ישראל בעתיד הנראה לעין.

לראייה: הצבא המיצרי מרותק בחימן הרחוקה. תשומת הלב מוקדשת לבעיות הכלכליות והחברתיות הפנימיות של מצרים, המחמירות והולכות. מדיניות-החוץ המצרית מכוונת כל-כולה כלפי העולם הערבי.

אמנם, עבד-אל-נאצר צובר נשק. אין להתעלם מכך, ואין להזניח את המאמץ הישראלי הבלתי-נלאה לשמור על מאוזן כוחות מתאים, הדרוש למניעת-המלחמה. אך למרות כל הדיבורים, ברור לכל בר-דעת כי נשיא מצרים רוכש כיום נשק יקר לא לשם מלחמה בישראל (כי הנשק יהיה מיושן ללא-תקנה במועד שנקבע על-ידו לאותה מלחמה, כביכול) אלא לשם השגת הגמוניה בעולם הערבי.

★ ★ ★

ני משוכנע לחלוטין כי בעוד 15 שנה לא תיתכן כלל מלחמה — בעולם ובמרחב — נוראים כל-כך, עד כי יהיה זה אינטרס-הקיום של הקהילה האנושית למנוע כל מלחמה, ותהיה מקומית ככל שתהיה.

עד אז יתגבר גם בישראל, כך אני מאמין. המחנה שיתן כיוון חדש למדיניות הלאומית, לקראת השתלבותה במרחב והשתתפותה בעיצוב דמותו.

לאור שיקולים אלה יש לקרוא מחדש את הדוקטרינה, המתגלמת באותו פסוק. מי שאומר: "המלחמה בישראל תיתכן רק אחרי נצחון המהפכה בכל מדינות ערב" — אומר למעשה: המלחמה בישראל לא תפרוץ בעתיד הנראה לעין. היא תיתכן רק אחרי שינוי מהותי של המציאות בעולם הערבי. אך כאשר יתגשם שינוי זה — ישתנו ממילא גם כל הגורמים הקובעים לגבי הכרעות של מלחמה ושלום. כפי שאמר עבד-אל-נאצר עצמו, בשיחה עם אחד מידידי, ששאל אותו לדעתו על עתיד היחסים עם ישראל: "למארכסיסטים יש ספר גדול, ושם יש התשובות לכל השאלות. לנו אין ספר כזה. אנחנו עוסקים כיום בבעיות העולם הערבי. כאשר נפתור את הבעיות האלה, ונתפנה לענין הישראלי, נחשוב על זה מחדש."

תפקידנו הוא להביא לכך כי כבוא אותו יום — והוא עדיין רחוק — ירצו מנהיגי ערב דאו להקים מסגרת משותפת עם המישטר הישראלי — שיהיה קיים אז.

בעלי אותה תבנית יקראו רק את החלק הראשון של הפסוק, ויקבעו כי עבד-אל-נאצר חותר למלחמה הבלתי-נמנעת. הם יתעלמו פשוט מן ההמשך, שאינו חשוב בעיניי הם, והבא להסיח את דעתם מן העיקר. לכן העיקר הוא, ובעיניי: לצבור נשק ולהמתין ליום-עברה.

מי שאינו משועבד לתבנית השיגרתית ישום לב לשני גורמים משולבים, המופיעים בחלק השני של הפסוק: גורם ההתנאה וגורם הזמן. אם איחוד העולם הערבי במישטר סוציאליסטי — קרי: נאצרי — הוא תנאי מוקדם ובל-יעבור — יש לשאול: מה הם הסיכויים להגשמת תנאי זה?

ומי שמאמין שאמנם יתגשם תנאי זה, ישאל

עבד-אל-נאצר: מתי להאמין לו?

את עצמו: מתי? מהו לוחייזמנים המתבקש מקביעת התווי הזה של הנתים ההיסטוריים?

★ ★ ★

ה סיכויים להגשמת האיחוד הערבי, לפי חזונו של עבד-אל-נאצר דקא, אינם חיוביים ביותר. כיום, 13 שנה וחצי אחרי המהפכה המצרית, ניתן לקבוע זאת על פי הניסיון.

בעולם הערבי מתנגשות שתי מנגמות, כפי שציין לאחרונה גם אבא אבן: המגמה לאיחוד, השמונה בתרבות הערבית ובספרות הערבית, והמגמה לרבי-גוניות ורבי-מרכזיות, שגברה בי רוב תקופות ההיסטוריה הערבית העשירה.

אין בכך כל חדש. כזה היה המצב גם באטליה ובגרמניה, שהתאחדו לבסוף, אחרי מאבקים קשים וממושכים. אך יש לזכור שזה קרה במאה שעברה, לפני שהיו קיימות מעצמות על אדירות כמו בימינו, המתערבות בתהליכים הפנימיים בי יותר של כל מרחב, מסכסכות ומפריעות לאיחוד.

אני מאמין באיחוד הערבי. היא תשאפה אליו מושרשת עמוק בלב ההמונים הערביים. היא תואמת את מגמת דורנו ל-איחוד מרחביים פוליטיים, כלכליים וצבאיים.

אך איני מאמין כי איחוד זה יתגשם במסגרת מדינה אחת, אדירה וריכוזית. תהיה זאת התלכדות מרחבית, פדרציה גדולה של מדינות, שכל אחת מהן תשמור על ייחודה. (ואני כשלעצמי מאמין ומקווה כי ישראל תתפוס בפדרציה זו, כבוא היום, מקום נכבד.)

לכן אפשר לטעון כי התנאי המוקדם של עבד-אל-נאצר

מתי צריכים להאמין לגמאל עבד-אל-נאצר? האם כאשר הוא מכריז כי המלחמה בישראל היא "בלתי-נמנעת"? או כאשר הוא קובע כי פניו לשלום, וכי רק סירובה העקשני של ישראל להחזיר לערביי פלסטין את זכויותיהם או לתקן את העלל לפליטים מנציח את מצב המלחמה? אפשר למצוא הכרזות כאלה וכאלה, בכל כמות מבוקשת, באוצר המצטבר של הכרזות נשיא הקהילה הערבית המאוחדת.

★ ★ ★

ל גבי רבים אין השאלה קיימת בכלל. עצם הצגתה תמוה בעיניהם עד מאד.

כי עבד-אל-נאצר הוא ערבי, וידוע שכל הערבים זוממים להשמדו. ובכלל, ידוע שהגויים רדפו אותנו בכל הדורות. לכן צריכים להאמין לכל מילה שז עבד-אל-נאצר, המכריז על יום-המלחמה כי בוא יבוא. אבל מי ילך ויאמין לגוי, ועוד לערבי, המנסה לסובב אותנו בכחש ולהשמיע באוזני העולם זמירות-שלום? ראינו כאלה בהיסטוריה, והאיש לא יולך אותנו שולל.

לכן אסור להאמין אף למילה אחת של עבד-אל-נאצר המציג תנאים לשלום. הוא שקרן.

★ ★ ★

שתי המסקנות האלה מתאימות יפה למה שנקרא בפסיכולוגיה "התאוריה של התבנית". תורה זו קובעת כי האדם נוטה תמיד לקלוט רשמים ולהסיק מסקנות כהתאם לתבנית מחשי-בתית הקיימת אצלנו עוד קודם לכן.

מחשבה המתאימה לתבנית הקיימת, המאשרת אותה — תשורש ותתבצר. מחשבה הסותרת תבנית זו, המפריכה אותה, נפסלת אוטומטית. וזה טבעי. מי רוצה להחליף כל פעם את התבנית המחשבית תית שלו? מי מוכן לחתור על תבנית קיימת, שהתרגל אליה. שהיא נוחה, המשרה בלב בעליה אחירה כמה של בטחון ויציבות נפשית? מי מוכן להתאמץ ולגבש תבנית חדשה, הצמודות למציאות המשתנה, והחולפות יחד עמה? הדבר מצריך רעננות מחשבתית, עצמאות שיכלית, דינא-מיות רוחנית. בקיצור חשיבה יוצרת, שלא רבים הם בעליה.

כל יהודי — וגם כל ישראלי — למד בבית הספר כי הגויים זממו להשמידו בכל הדורות. דור דור וחמן שלו, היטלר שלו. זוהי התבנית. עבד-אל-נאצר הוא מעין פרעה תורן של דורנו. הוא מצט-רף באופן אוטומטי לשרשרת ההיסטורית. ולראייה: רוב ילדי כיתה א' מבחינים בקושי בין המן ונאצר, היטלר ופרעה. כשפרעה תורני זה משמיע הכרזה התואמת את התבנית, כשהוא מדבר על המלחמה הבלתי-נמנעת באוזני עתונאי של השבועון לייף, למשל — הרי זה מתאים לכותרת ראשית בעתון-הערבי. כאשר אותו איש מכריז, למחרת היום, בפני עתונאי צרפתי, למשל, כי רק העוול שנגרם לפליטים מונע את השלום — הרי זה מתאים לדיעה קטנה בעמוד פנימי, כך קובעת הוד מעלתה התבנית — שהיא בלתי-מודעת, צנוור נסתר הפועל בלבו של עורר-עתון בדיוק כמו בלבו של מוכר-פלאפל.

★ ★ ★

א אבוא לנבור בהכרונותי והצהרתיו של גמאל עבד-אל-נאצר. כמו אצל כל מדינאי בדרג זה, אפשר למצוא בהן את הלב מכל כל.

רוצים היבדורי-מלחמה? יש בשפע. רוצים דיבורי-שלום? אפשר להתכבד ביד רחבה. במקרה כזה מוטב להתעלם מכל הדיבורים, הטובים והרעים, אותם המתאימים לתבנית ואותם שאינם מתאימים. מוטב לחפש את הדוקטרינה הבסיסית, ש עליה מבסס האיש את מעשיו, המשתקפת כי פעולתו, והמבצעת גם כרוב דיבוריו.

דוקטרינה זו היא כלהלן: "המלחמה בישראל לא תיתכן אלא אחרי נצחון המהפכה בכל מדינות ערב — דהיינו, איחוד מדינות ערב במסגרת משותפת, פוציאל-ליסטית ומתקדמת."

(לפי הגירסה האחרונה, לפני שבוע): "הצבא המצרי יכול היה לכבוש את ישראל ב-12 יום — אילו יכול היה לפעול מירדן, מסוריה ומלבנון."

★ ★ ★

א פשר לקרוא דוקטרינה כזאת בדרכים שונות. שחקן מעולה יכול להכניס לתוכה שלל של כוונות שונות, על-ידי הדגשת מילים מסוימות ואי-הדגשת מילים אחרות.